A FÁJDALOM IGAZI HAZÁJA

IRTA: SPECTATOR

Erdély a világtörténelmi kényszer és elnyomó hatalom markában uj politikai és szellemi vivódás jelenvalóságát kiáltja szerteszét a világba. Ugylátszik méltóságosan és igazsággal kiáltja, mert nemcsak a közelben, de a távoli, sokszor tudatlan horizontok alatt is megértik, hogy Erdély az emberiség problémáját és a kisebbségi kérdés mágneses sarkát képviseli. Nemcsak a magyarság egy töredékét jelenti, melyet áttoltak az egyik utódállamba, hanem az uralkodóvá tett nép mellett egy halom kisebbségi nemzetet, a keleti és nyugati vallások, az európai szellemiség és a balkáni misztikum találkozó pontját, a szlávok törési vonalán, a kapitalista termelési rend és a bolsevizmus határán támadt erődöt is.

Kétségtelenül e székely földdarab sorsától függ az európai helyzetnek számos és fontos érdeke. Erdély földjén fog eldőni, hogy a mult század második felének háborus sarkai, Strassburg és Konstantinápoly utóda Gyulafehérvár lett-e, és az erdélyi kérdés fejlődése fogja bemutatni, hogy vajjon megtudja-e a Népszövetség az ellentmondónak látszó kisebbségi jogokat oldani

Erdély földje fog arra a kérdésre válaszolni: a nyugati polgárosultság előre tud-e fejlődni, vagy kénytelen lesz visszacsökkenni a keleti nyomás elől? Itt a béke és a háboru, a haladás és visszafejlődés, a társadalmi rendszerek árnyai néznek farkasszemet egymással. Erdély nem jelent többé fenyőgyantaillatot, vizesészenét, pisztráng cikkázásokat, völgyek árnyékát és havasok fényét, nem jelenti csak a borvizet, földgázt, sót, szenet, deszkát, szőtteseket, furulyaszót és csürdöngölőt, hanem Európa minden válságát egy kis hely keresztmetszete fölé helyezett nagyitóüvegek alatt. Erdély az európai politikának nagy iskolája. A jövő kisérleti állomása. Talán ezért is kell annyit szenvednie, mert ahol a válság igazi tanyája, a keresés nagy klinikája van, ott a fájdalom a jövő munkatársa.

Románia kormánya Erdélyre boritja a legnagyobb szenvedést. Mert Erdélyt a sötét évtized alatt rendszeresen megnyomoritották. Az általános szenvedésből az oroszlánrészt, természetesen, a kisebbségeknek kell vállalni, akiket különleges fogásokkal kegyetlenül kiuzsorázták. És a kisebbségek közt is leginkább a magyarságnak, amelyre politikai okokból a legkegyetlenebb kinzó csavart szerelték fel.

Erdély nekünk tehát joggal egész világunkat jelenti. A jövő lehetőségeinek területét és a jelen minden lehető siralmát. Azt a darab földet, amely a nagy európai válságba iktat, de azt a sivatagot is, melyben szellemi és gazdasági erőnket kell áldozatul dobni. Erdély a mult sötét omladéka és a jelen ólombányája. A fájdalom a nagy dolgok igazi méhe. Az öröm és boldogság csak átmeneti lendületeket hoz. Áldozatokból érkeznek az igazi erők, melyek a kétségbeesett akaratot meglenditik. Erdélyben több a sóhaj, mint a szél, több a veriték, mint az esőcsepp. Bármily nagy számban hullanak Székelyország martirjai, mégis hinnünk kell, hogy a nagy erdélyi fájdalom emberfeletti magyar kinjából számunkra fogja a jövő az igazságos jóvátétel nagyobb hányadára jogositó kiváltságos lehetőségeket juttatni.

Igen, Erdély a közeljövő egyik tengelye. De, hogy fájó fejünkkel elbirjuk ezt a forgást, ujjászervezett magunkból kell reményt szürcsölnünk. Hogy keresztünkkel a vállunkon el ne boruljunk az erdélyi felhők gomolya alatt, szivárványt kell látnunk. És ennek nyugaton kell felivelnie — a magyar Duna felett.

FEHÉR-HAJÓVAL VÖRÖS-VIZEKEN

EGY ALBERTÁBAN BÁNYÁSZÓ MAGYAR TENGERÉSZ ÉLMÉNYEIBŐL

Olvasóink nagy része bizonyára nem is hallott arról, hogy a háboru után hamarosan alakult egy magyar tengerhajózási társulat, melynek flottája hét különböző nagyságu hajóból állott Az Oceana 8500, a Pannonia 8000, a Moravica 7000, a Debrecen 6500, az Alföld 6000, a Balaton 5500 és a Háros 4500 tonnás hajó volt. A hajókon a tisztek kivétel nélkül, és a legénység 50% magyar volt. A többi háboru előtti és alatti hajók, az Adria, az Ungaro Levante és az Atlantica tengerhajózási társaság hajói volt ellenséges, főleg olasz tulajdonba mentek át, a békeszerződés értelmében 1921 telén az Atlantica tengerhajózási társaságnak sikerült oly megállapodást létrehoznia, hogy hét hajót olcsó áron vissza válthatott. Ezeket a hajókat, miután megviselt állapotban voltak, a németországi Kielben kijavitották s azután magyar (nem osztrák-magyar) lobogók alatt utnak inditották őket. A nagyobb hajók eleinte csak délamerikai államok, főleg Argentinába és Uruguay felé szelték az Óceánt szénszállitmányokkal Cardiffból, Sunderlandból és egyéb Angolországi kikötőkből. Onnan vissza Európába, rendesen valamelyik Észak tengeri kikötőbe, mindig gabonával és tengerivel megrakva. A kisebb hajók pedig olasz, egyiptomi görög vagy törökországi kikötőkbe mentek, onnan pedig rendesen Bulgária vagy Románia felé igyekeztek, szintén gabonaszállitmányokért. A magyar kormány 1922-ben oly megegyezést kötött az orosz szovjettel, hogy a magyar hajók oroszországi kikötőkbe is befuthattak. Az első hajó, amely az Azovi tenger partján fekvő Mariupol nevü kikötőbe befutott, a „Pannonia" volt Ócskavas rakománnyal indult vissza Hamburgba. A második hajó pedig az „Oceána" volt. Ez egy a Fekete tenger partján fekvő, gyönyörü fekvésü, de rettenetesen elhanyagolt kikötőben Noworossijskban kötött ki. A városban valósággal szenzáció volt a magyar hajó befutása. Alighogy a hajó kikötött egymás után jöttek a hajóhoz a volt magyar hadifoglyok (most vörös katonák!), akik élénken érdeklődtek a külföldi, de különösen a magyarországi helyzet felől. Bizony mindegyiknek könny ült a szemén a háromszinü magyar lobogó megpillantásakor, ha még olyanannyira vörösek voltak is. Estefelé megjelent a hajón az ottani tengerész klub elnöke, aki az összes legénységet és altiszteket meghivta a klubban tartandó nemzetközi ünnepélyre. Voltak ottan angolok németek, magyarok, olaszok és még vagy ötféle náció. Az ünnepély balalajka zenével kezdődött melyet társasvacsora, azután pedig propaganda előadás, illetve beszéd követett vagy egy tucat nyelven. Ennek végeztével a magyar hajószemélyzetet egy mellékszobába hivták, ahol mindent kikérdeztek, a tisztek neveit, hogy nem vettek-e részt az ellenforradalomban, azután a helyzetükkel, fizetésükkel stb. meg vannak-e elégedve. A legénység mézes-mázos igéretekkel alaposan felhevülve, — és miután a klub elnöke személyes segitségét igérte, — a hajóra mentek s a kapitánynak oly fizetési feltételeket szabtak, hogy szeme-szája elállt. Nem tudta mire vélni a dolgot. Megadni természetesen semmit nem akart, mert erre nem volt felhatalmazása és az állását féltette felettes igazgatóságától. A legénység megtagadta a munkát, s jó részük kihurcolkodott a hajóról, az árbócra pedig vörös lobogót húztak fel. A kapitány nem vette tréfára azután a dolgot, s a kikötő hatóságnál próbált orvoslást keresni, de ott csak gúnykacajjal fogadták. Erre sürgönyt küldött Budapestre, hogy mitévő legyen: megadja-e a legénység követelését, vagy nem. Másnap megjött a válasz. Mindent megadni, s azután amilyen gyorsan csak lehet, elindulni hazafelé. De miután a hajó csak félig volt megrakva, szakitottam időt magamnak, hogy ne a mások szava után itéljek, hanem magam is belepillantsak ebbe a vörös paradicsomba. Harmadmagammal besétáltam a városba. Egy bár forma helyiségből a balalajka lágy hangja hallattszott ki és az én inditványomra be mentünk. Alig foglaltunk helyet máris körülvettek a kártya, ital és a szenvedélyek pénzsóvár rabjai, kiknek arcáról semmi jót sem lehetett leolvasni.

A JÓL MEGFIZETETT VÖRÖS SZÓNOKOK MUNKÁBAN!

Nagynehezen sikerült őket lerázni magunkról s mentünk a város főuccája felé. Az uccán természetesen magyarul beszélgettünk. Amint elértünk a szinházhoz, épp „Mazeppa"-t játszották. Tanácskoztunk, hogy be menjünk-e vagy nem, megszólit bennünket egy hitványul öltözött alak, magyarul. Beszéde je után elég intelligensnek gondoltuk. Megered köztünk a beszéd, ezután ő felajánlja szolgálatait, hogy érdekességeket, intézeteket bemutat s ad egy kis tükröt a jelenlegi orosz életről. Felültünk ketten ketten egy egy trojkára (kétkereků könnyü kocsi) a kisérőnk mondott a muzsiknak valamit, erre ő kihajtott a város szélére, ahol egy nagy épület előtt állott meg. Leszálltunk s bemntünk. Egy tudós forma ember jött elibénk a folyosón, a vezetőnk bemutat neki erre ő németül kezdett beszélni s ekkor tudtuk meg, hogy állami intézetben vagyunk. Ebben az intézetben hadiárvákat és az elesett vörös katonák gyermekeit nevelik. Tagadhatatlan, hogy minden a legnagyobb rendben és tisztaságban volt, a tanuló mühelyekbe modern gépek és más felszereléseket láttam. De ezt az egyedüli szociális intézményt láttam az egész szovjet közigazgatásban. Az intézetből azután ujból a városba mentünk, s egy templomból átalakitott épületbe hivott be vezetőnk ahol akkor éppen népgyülés volt. Bemegyünk a terembe, leülünk s hallgatjuk a beszédet. De az egész cirill nyelvből nem értettem mást, mint proletári, burzsoázi, Horthy, vojna Mussolini s még néhány nagyon ismert szókat. De közbe olyan lárma volt, hogyha értettem volna is, nem hallottam volna meg. A szónok bármit mondott, arra egykedvüen tapsoltak, ha azt mondta fekete, akkor is jó volt, de meg ha azt mondta fehér, az is jó volt.

Azután én nagyon meguntam az egész cécót, kiosontam a teremből, a vezetőt a másik két barátomra hagytam. Mentem a kikötő felé, de közbe megeredt az eső. Beálltam egy üzlet ajtajába, s vártam, mig az eső elcsendesedik. Megnyilt mögöttem az ajtó, s a kereskedő beinvitált az üzletébe. Megpróbált velem oroszul beszélni, de én csak annyit tudtam neki mondani, hogy „ne ponyemaju po ruski". Láttam, hogy nem birok vele boldogulni, kérdeztem tud-e németül, vagy más nyelven. Elég türhetően beszélt németül. Szinte hihetetlen dolgokat mesélt el az akkori orosz közigazgatásról. De nem társaloghattunk háboritatlanul, mert az ellenőr minduntalan megzavart bennünket. Tudniillik mindenegyes nagyobb üzletben van az ellenőr, kit a szovjet küld ki. Ha valaki valamit vesz, az ellenőr az árura az adót azonnal megfizetteti. Akkora adót vet ki, hogy a kereskedő lassan, de biztosan a bukás felé halad. Azután, ha megbukott, az üzletet átveszi a szovjet. Nem mindenütt veszi el erőszakkal, hanem ilyen politikával. Az üzletek javarészét a kereskedők bezárták, mert látták, hogy csak csendes bukás van az ő számukra.

Másnap este a hajó kész volt az indulásra, hiányzó személyzettel indultunk el Konstantinápolyig. Pár hónap mulva hallottam, hogy a megszököt legénységet Oroszországból kiutasitották, miután a pénzt, amit a hajón kaptak, elköltötték, munkához pedig nem juttatták őket. A maradék legénységet pedig, a mely a zavargásban résztvett a hajóról eltávolitották a legközelebbi kikötőbe való megérkezésünkkor. Miután a Balaton és az Alföld hajókon szintén hasonló dolgok történtek, nemsokára a társaság beszüntette az orosz országi utakat. Noworossijsky tartózkodásom alatt találkoztam a volt kőszegi népbiztossal is, aki egy cement gyári irodában dolgozik. Tőle tudtam meg hogy csak Noworossijskyban 40 magyar volt hadifogoly van, akiknek legnagyobb része vörös katona. Ő is panaszkodott, folyton a honvágy kinozza. Megbánta tettét, de ha a szive megszakad is, Magyarországba többé vissza nem mehet.

A SZÉKELY MALAC

IRTA: CSATHÓ KÁLMÁN

Mály tanár ur a saját házában lakott, a kollégiummal átellenben. Volt neki tehene, csirkéje, libája, rucája meg egy kövér, biztató mosolygásu felesége és volt mindenekfölött egy egyesztendős süldő malaca, amely — noha még csak junius volt — máris olyan szépen kezdett gömbölyödni a sok jó mosléktól, hogy a tanár ur nem egyszer mondotta a feleségének:

— Meglásd, Berta, ennek annyi zsirja lesz, hogy tultesz akár melyik öreg kocán is. Ilyen jóindulatu disznónk nem volt nekünk még soha.

Az asszony elégedetten bólintott, a malac pedig — mert hogy Mály tanár ur éppen a hátát vakargatta a botja végével — helyeslően röfögött rá, mintha azt mondaná; — Lesz bizony zsirom, hurkám, kolbászom, sonkám és füstölt oldalam ... sőt szalonnám is lesz, amit reggelire annyira szeretsz eszegetni, mielőtt elmégy a gyerekeket nyaggatni...

— Milyen kedves állat! — szólt ilyenkor Mály tanár ur és meghatottan gondolt rá, hogy, lám az oktalan állat, milyen hálával viszonozza a jót. Nem ugy mint a sok haszontalan nebuló, akik bezzeg ... Ajjaj! Nem is érdemes róluk beszélni!

Érthető ilyen körülmények között, milyen felfordulást okozott a tanár urék házában a szörnyü eset, mikor egy reggel a malac kurtán-furcsán megelőzve a hentes kését, időnek előtte jobblétre szenderült, mintha csak azt mondta volna magában: Belőlem bizony nem esztek! ...

Az asszony egy nap alatt fogyott bánatában vagy öt kilót, a tanár ur pedig komor némaságba burkolózott, mint egy csalódott apostol, aki nem mer szólni, hogy káromlással ne illesse elkeseredésében azokat, akiket eddig csak magasztalni tudott. Három napig tartott a gyász; s harmadnap, ebéd után, a tanár ur elővette a noteszét, amelybe az osztályzatokat szokta irni és sokáig lapozott benne, mig végre megállapodott egy névnél és azt mondta:

— Tódor Áron.

Az asszony bólintott, mire a tanár ur fogta a ceruzát és a Tódor Áron neve után irt hármast kiigazitotta szekundára, aztán ránézett az asszonyra. És három nap óta először világitotta meg az arcát valami halvány mosolyféle.

— Hát csak szólj neki még ma! — mondta az asszony megértőleg. — A többit meg bizd rám ...

Pár nap mulva harisnyás székely gazda kopogtatott be a Mályék kapuján és a tanár urat kereste. Az asszony maga jött ki elébe.

— Nincs itthon az uram. A kollégiumban van. De talán én is eligazithatom, ha olyasmi a dolog, hogy elmondhatja.

— Hát, a fiamról volna szó, instálom, aki idejár a kollégium ba s azt irta, hogy a tanár ur megbuktassa a vizsgán. Hogy beszéljek a tanár urral s ...

— Hogy hivják a fiát? — kérdezte az asszony.

— Tódor Áronnak, instálom, — sóhajtotta a székely, mire Mályné elkezdte a fejét csóválni.

— Ejnye, ejnye! — mondta részvéttel. — Maga az? Hallottam hirét a fiának ... Biz' azzal sok baj van! ... Hanem ... — tette hozzá elgondolkozva — talán én tudok rajta segiteni. Tessék csak beljebb kerülni, Tódor uram, aztán beszéljünk csak erről a fiuról ...

Mit beszéltek, mit nem, én bizony nem tudhatom, de annyi bizonyos, hogy egy negyed óra mulva, mikor Tódor uram kijött a szobából, már sugárzott az arca. Mályné kikisérte egészen az uccaajtóig és ott parolázván a vendéggel, azt mondta neki:

— Hát csak abban maradjunk, Tódor uram! Az ekzámen napján reggel behoz ide egy esztendős süldőt, a többi pedig az én gondom ... De le ne késsen a malaccal, mert akkor nem felelek semmiről ...

Mály tanár ur a vizsga napján korán reggel ment el hazulról, ugy, hogy mire Tódor uram a szekérrel behajtott az udvarára, már megint csak egyedül a tekintetes asszonyt találta otthon.

— Jónapot adjon Isten, Tódor uram! — fogadta Mályné az érkezőt. — Hát megjött a malac?

— Itt van, instállom, a szekéren — mutatott a székely az ülés mögé, azzal leugrott és sietve kezdte leistrángolni a lovait. — Ha egy kis szénát kaphatnék ezeknek a csikóknak s ...

Széna került hamarosan és Mályné megnézte a süldőt, mely összekötözve visitott a szekér alján.

— Oldjuk el! — inditványozta, de Tódor uram csak a fejét rázta.

— Nem lehet még, instálom, — mondotta, — mert most bémegyek a kollégiumba az ekzámenre. Addig csak hadd legyen itt a szekeren, mert nehéz elódozni, s görcsre szaladt a kötél, s elvégni pég kár volna, mert fain kötőfék nagyon s ... Jövök én vissza tüstént. De most hallani akarom, hogy felel a fiu, aztán erősen késő́re jár s ...

Mályné vállat vont. Ugy is jó! — gondolta. — Csak az a fontos, hogy itt a malac.

Irt is hamarosan egy cédulát és átszalasztotta vele a szógálót az urához, aki már akkor ott ült a főigazgatóval, meg az igazgatóval s keményen vallatta a gyerekeket.

Tódor uram csendesen óvakodott be az ajtón, éppen akkor, mikor a pedellus odavitte Mály tanár urnak a felesége levelét. Mály tanár ur feltépte a boritékot és csak egy pillantást vetett a levélbe, aztán odasugott az igazgatónak valamit.

— Tódor Áron! — szólt az igazgató fennhangon.

Mály tanár ur összevonta a szemöldökét és komor hangon kezdte a kérdést.

— Ha egy csonka kúp magassága ...

Nehéz kérdés volt és Tódor uram csak eltátotta a szját, mikor a fiu szemrebbenés nélkül fogta a krétát s villámgyorsan hadarva, érthetetlen ákombákomokat kezdett pingálni a táblára, meg mindenféle cifra számításokat. A tanár ur bólintott:

— Hát Isten áldja meg, Tódor uram! Örülök, hogy ilyen jól sikerült a dolog ... Máskor is, ha baj van, csak nekem szóljon .. Aztán majd eligazitjuk ... Igaz ni? ... Hát hová tette a malacot? Az ólba van?

Tódor uram már akkor fennült a bakon s valahogy meg találta rugni az ülés alá csuszott süldőt, mert az felvisitott.

— Nini, — mondta ijedten Mályné. — Hát a malac? Hát oldjuk le a malacot ...

— A malac? — szólott Tódor uram. — Hát hiszen jól felelt a fiu malac nélkül es ... Most már nincs rá szükség, hogy itt hagyjam ... Istennek ajánlom!

— Jól van, Tódor Áron. Látom, mégis összeszedted magad hát most megmenekülsz a bukástól, de máskor évközben is becsüld meg magad, hogy többet ilyesmi elő ne forduljon ... Elég.

... Alig telt bele egy félóra, Tódor uram már megint ott volt a Mályék udvarán és csendesen kezdte befogni lovait. Csak mikor már készen volt vele, akkor szólt be a tekintetes asszonyhoz köszönni.

— No? — kérdezte az asszony — felelt a fiu

— Felelt, instálom! Tudott es Mondta es a tanár ur, hogy nem buktassa meg s ... Hát aztán én mehetek es hazafelé ...